

Fijne motoriek en peuters

Auteur: Maaike van der Ploeg-Feenstra

Bij fijne motoriek denk je misschien al snel aan een goede pengreep en de schrijflessen op de basisschool. Voor het goed leren schrijven is een ontwikkelde fijne motoriek namelijk essentieel. Maar gelukkig is een goede pengreep bij peuters nog lang niet aan de orde! Pas als een kind zeven jaar is, mag je een iets meer vloeiende schrijfmotoriek verwachten. Toch wordt de basis voor een vloeiende fijne motoriek al wél heel jong gelegd. De ontwikkeling van de fijne motoriek verloopt namelijk in fasen of mijlpalen¹. Dat betekent dat je met jonge kinderen nog niet werkt aan het goed vasthouden van een potlood, maar ze al wel stimuleert activiteiten te doen, waarbij de handen nodig zijn. Op die manier ontwikkelt het kind zijn fijne motoriek. *Uk & Puk* kan je helpen bij het creëren of het grijpen van geschikte kansen voor de fijne motoriek.

De ontwikkeling van de fijne motoriek

Om de wereld te verkennen, raakt een kind van alles aan. Vanaf een maand of negen gebeurt dat aanraken steeds bewuster met de handen. De eerste stappen in de ontwikkeling van de fijne motoriek worden dan gezet.

De *motorische ontwikkeling* is sterk verweven met de *zintuiglijke ontwikkeling*, want vanuit het bewegen ontdekt een kind hoe het met zijn zintuigen kan waarnemen: het jonge kind ontwikkelt dus niet alleen zijn motoriek, maar (onder andere) ook zijn tastzin. De motoriek en de zintuiglijke waarneming gaan zo hand in hand. Hoe beter een kind de bewegingen van zijn armen en handen beheerst, hoe meer het aanraakt, voelt, vastpakt en manipuleert, hoe meer het leert over zijn omgeving, en hoe verfijnder de bewegingen worden. Eerst raakt een kind nog voorwerpen aan met zijn hele hand, later steeds meer met duim en wijsvinger.

De fijn motorische ontwikkeling verloopt van 'binnen naar buiten'. Dat wil zeggen dat jonge kinderen bijvoorbeeld eerst hun schouders gebruiken en pas daarna leren hun handen en vingers aan te sturen. Dat zie je terug als je met jongste peuters tekent of schildert:

- Zij hebben een groot vel papier nodig en bewegen bij het tekenen nog met hun hele arm vanuit de schouder. Maar al doende gaan de elleboog, schouder en romp steeds minder mee bewegen.
- Een jongste peuter heeft (meestal) een verfkwast in de vuist vast, terwijl een bijna vierjarige peuter de kwast (vaak, maar niet altijd) met gestrekte vingers en duim weet te hanteren.

Vanaf de peuterleeftijd hoeft een kind ook niet meer alles te voelen en te betasten om waar te nemen. Het zien gaat een grotere rol spelen bij de (fijne) motoriek. Het kind kijkt en weet wat het met de handen kan doen. Dit is ook de leeftijd waarop jonge kinderen bijvoorbeeld gaan spelen met puzzels. Eerst met grote stukken en blokken, later met kleinere. Het kind wordt steeds behendiger in het bewegen van pols, vinger en duim. De bewegingen worden steeds verfijnder en vlotter gecoördineerd.

Creëer kansen voor de fijne motoriek

De ontwikkeling van de fijne motoriek verloopt min of meer spontaan onder invloed van de rijping van de hersencellen. En het is de kunst om als pedagogisch medewerker de juiste prikkels aan te bieden op het juiste moment. De activiteiten van *Uk & Puk* helpen je daarbij! Met de activiteiten van *Uk & Puk* grijp je kansen voor het ontwikkelen van de fijne motoriek, maar je creëert ook kansen.

- Kansen voor de fijne motoriek zijn er bijvoorbeeld tijdens de uitvoering van het *Uk & Puk*-thema *Oef, wat warm!*. In de activiteit 'Koud en warm water' mogen de kinderen spelen met een nat washandje en ze voelen aan warm en koud water. Deze activiteit levert niet alleen een bijdrage aan de tactiele ontwikkeling (het voelen van de temperatuur met de huid), maar ook aan de fijne motoriek. Want als de kinderen met het washandje hun gezicht, neus, oren en hals wassen, moeten ze hun handen en vingers naar die gezichtsonderdelen sturen. Houd rekening met de verschillen in de ontwikkeling van een kind. Een dreumes zal met de hele hand over zijn gezicht poetsen, terwijl een oudere peuter misschien al met een vinger zijn ooghoekje schoon kan maken.
- In hetzelfde thema *Oef, wat warm!* mogen de kinderen in de ijscohoek ijsjes kopen en verkopen. Ook hier liggen kansen voor de fijne motoriek. Want, hoe pak je een ijsje vast?
- En als *Puk* zijn zomerkleren aan wil, wordt alweer de fijne motoriek geoefend. Want het is nog een hele klus om (met of zonder hulp) *Puk* in zijn zwembroek te helpen!

De mogelijkheden voor het stimuleren van de fijne motoriek tijdens de *Uk & Puk*-activiteiten zijn legio. En kan een kind iets nog niet, dan is dat niet direct een probleem. Elk kind ontwikkelt zich op zijn eigen manier en in zijn eigen tempo. Meisjes zijn meestal iets sneller in de ontwikkeling van hun fijne motoriek dan jongens, maar dat hoeft niet. Elk kind hoort wél de mijlpalen¹ van de fijn motorische ontwikkeling te

doorlopen, maar het tijdstip waarop is minder belangrijk. Blijf gewoon goed naar de kinderen kijken en speel met je activiteiten in op wat ze al kunnen. Zorg dat de (oefen)situaties zo speels mogelijk zijn. Niks moet. Zo krijgen jonge kinderen letterlijk steeds meer vat op de wereld om hen heen!

Scheerschuim

Motoriek en zintuiglijke ontwikkeling gaan hand in hand. Dat kun je goed zien als je kinderen met scheerschuim laat spelen. Zorg voor scheerschuim dat prettig ruikt. Spuit voor elk kind een paar toefjes scheerschuim op een (ruim) tafelblad. Laat de kinderen experimenteren met de toefjes en doe zelf mee door het scheerschuim – met een vlakke hand of twee handen tegelijk – uit te smeren tot een groot wit vlak. *Hoe voelt dat?* Stimuleer de kinderen daarna met hun vingers in het witte vlak te tekenen. Golfjes, rondjes, streepjes, enzovoort. Er kan eindeloos worden getekend, want elke tekening is zo weer weg te poetsen!

Let op: niet elk kind weet het glibberige gevoel van scheerschuim te waarderen. Sommige kinderen raken in paniek van 'viezigheid'. Respecteer dat en help het kind door bijvoorbeeld een handdoek in de buurt te leggen waar het zijn handen op elk moment mee kan afdrogen. Of laat het kind heel kort, voorzichtig aan het scheerschuim voelen en maak dat moment op een ander tijdstip wat langer. Zo kun je een kind dat gevoelig is voor tactiele prikkels ook leren om zijn tastzin te ontwikkelen.

Dagelijkse routines

Tijdens het uitvoeren van de dagelijkse routines liggen de kansen waarbij jonge kinderen hun fijne motoriek kunnen oefenen, voor het grijpen.

- Denk bijvoorbeeld aan het eten van een boterham. Stimuleer de kinderen gevallen kruimeltjes brood op de tafel, met duim en wijsvinger (pincetgreep) op te pakken en in hun mond te stoppen.
- Wat oudere baby's kunnen tijdens het fruithapje een tweede lepeltje vasthouden. Misschien proberen ze het lepeltje al in hun mond te steken?
- Of laat voorafgaand aan het verschonen van de luier het kind zelf een luier uit de la pakken. Vraag tijdens het verschonen of het kind zelf de tissues uit de verpakking kan halen.
- Wat oudere kinderen kunnen misschien al zelf proberen de sluiting van de broek los of vast te maken.
- Misschien zijn er kinderen die al zelf het klittenband van hun schoenen los kunnen trekken?

Knippen?

Peuters hoeven nog niet te kunnen knippen. Dat is een vaardigheid die pas in groep 1 en 2 van de basisschool geoefend gaat worden. Toch zijn er al vaardige peuters die graag willen leren knippen. Een leuke manier om het knippen op peuterleeftijd te oefenen (alleen voor de peuters die dat echt willen) is het knippen van 'patatjes'. Ben je benieuwd hoe dat in zijn werk gaat? Kijk dan bij de knutselactiviteit *Zomersnacks*².

1. Zie het ontwikkelingsschema in het artikel *Volop kansen voor motorische en zintuiglijke ontwikkeling!*:

<http://www.pukenko.nl/web/Voor-gebruikers/Artikelen-Puk-en-Ko-en-Uk-en-Puk.htm>

2. <http://www.pukenko.nl/web/Voor-gebruikers/Extra-materiaal/Knutselen-2.htm>